

Reisjärvi 2019

**Kuru –
kivikautisen löytöpaikan
kaapelikaivutyön arkeologinen
valvonta**

Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz 20.1.2020

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen valvonnan Reisjärven Kurun kivikautisella löytöpaikalla (rekisteriportaalin muinaisjäännöstunnus 1000015771). Työn suorittivat FM Jaana Itäpalo ja MA/FM Hans-Peter Schulz 29.5.2019 1 kenttätöypäivän aikana. Valvonta liittyi Eltel Networks Oy:n sähköverkon kaapelointihankkeeseen Reisjärven Aholanmäen – Metsäperän alueella. Kohde sijaitsee Reisjärven keskustasta n. 4,2 km lounaaseen ja Vuohtajärvestä n. 1,9 km länteen. Kurun tai Välimaan tilalta on löytynyt kivikautinen reikäkivi, mahdollinen verkompaino. Valvottua kaapelikaivantoa oli yhteensä n. 390 m Kuruntien reunassa, Kurun talon pihassa, Välimaan talon piha-alueella ja talon pihaan johtavan ajotien reunassa.

Kaivannosta ei löytynyt kivikautista materiaalia tai merkkejä kivikautisesta toimintapaikasta. Alkuperäiset maakerrokset olivat tuhoutuneet eri asteisesti koko kaivulinjalla. Kurun löytö ja siitä alle 1,3 km etäisyydellä kolme muuta kivikautista löytöpaikkaa voivat kuitenkin yhdessä viitata jossakin niiden läheisyydessä sijainneeseen pitempiaikaiseen asuinpaikkaan tai asuinpaikkoihin, joita ei ole onnistuttu vielä havaitsemaan.

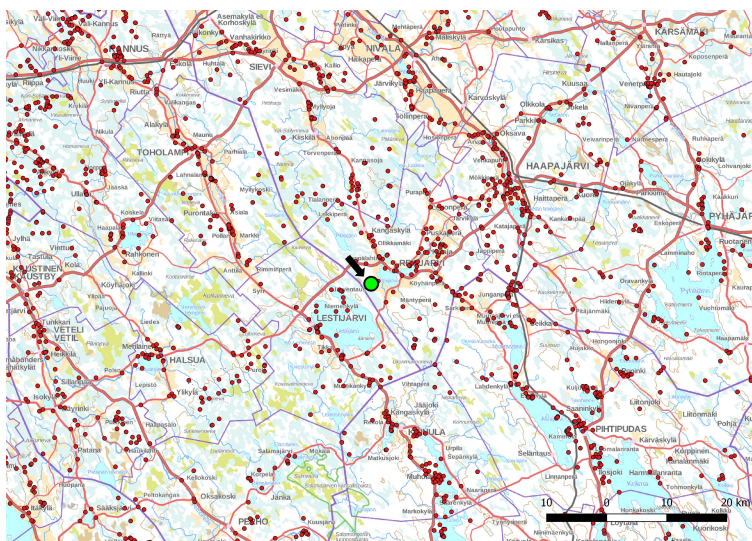
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
3. Alueen maankäytön historiaa	5
4. Valvonnan kuvaus ja valokuvat	8
5. Tulokset.....	9
6. Kohdekuvaus.....	9
7. Aineistoluettelo.....	10

1. Perustiedot

Selvitysalue: sähkökaapelikaivantoa n. 390 m Kurun kivikautisen löytöpaikan läheisyydessä
Tilaaja: Eltel Networks Oy
Laji: valvonta, tutkimuslupa MV/2047/05.01.00/2018
Kenttätyöaika: 29.5.2019 1 kenttätyöpäivä
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML Q4133R (mk 1:20 000)
vanha yleislehtijako MML 2343 02 (mk 1:20 000)
Korkeus: n. 125-130 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Valvontalöydöt: -
Aiemmat löydöt: Reisjärven museo 42, reikäkivi
Aiemmat tutkimukset: -

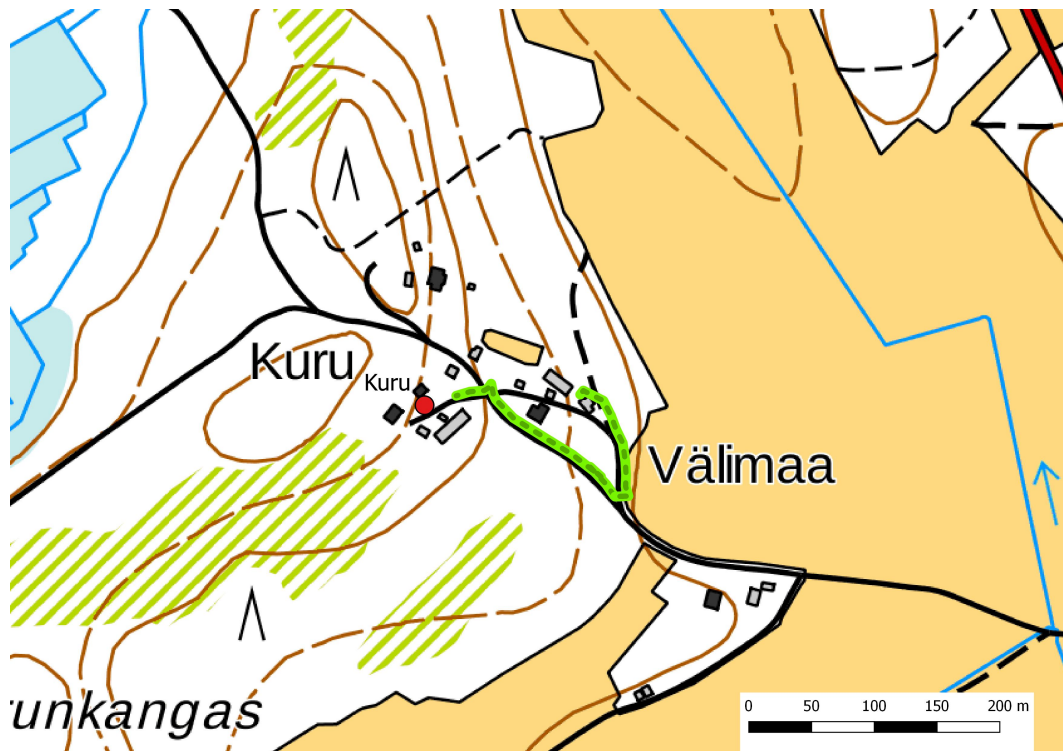
Kohteen sijainti merkitty ympyrällä. Tunnetut arkeologiset kohteet pisteinä Museoviraston rekisteriportaalin mukaan. Taustakartta Mml 12/2019.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Eltel Networks Oy on tehnyt Reisjärvellä sähköverkon uudistamista, jossa olemassa olevia ilmajohtoja korvattiin maakaapelilla. Hankkeeseen liittyen Museovirasto edellytti kaapeliosuuden arkeologista valvontaa Kurun kivikautisella löytöpaikalla. Vuoden 1991 inventoinnissa oli saatu tieto Kurun tilalta löytyneestä reikäkivistä, aiemmin rekisteritiedoissa löytöpaikaksi mainitaan Kurun itäpuolella sijaitseva Välimaan tila. Kurun löytöpaikan kohdekoordinaateiksi on merkitty Kurun talon piha Reisjärven keskustasta n. 4,2 km lounaaseen ja Vuohjärvestä n. 1,9 km länteen. Työkohteena oli n. 390 m pitkästi kaapeliojaa Kurun talon itä- ja kaakkoispuolella Kuruntien reunassa sekä Välimaan talon pihassa sekä pihaan johtavan ajotien reunassa.

Esiselvityksessä arvioitiin kohteen aiempi kuvaus ja arkistotiedot. GTK:n kallio- ja maaperäkartojen, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvien, korkeusmallin sekä laserkeilausaineiston pistepilviaineiston avulla arvioitiin kohteen muinaisjäännöspotentiaalia. 1800-luvun puolivälissä laaditun pitäjänkartan ja vanhimman vuonna 1963 alueesta laaditun peruskartan avulla arvioitiin mahdollisia lähihistoriassa tapahtuneita vaikutuksia alueen maaperään.

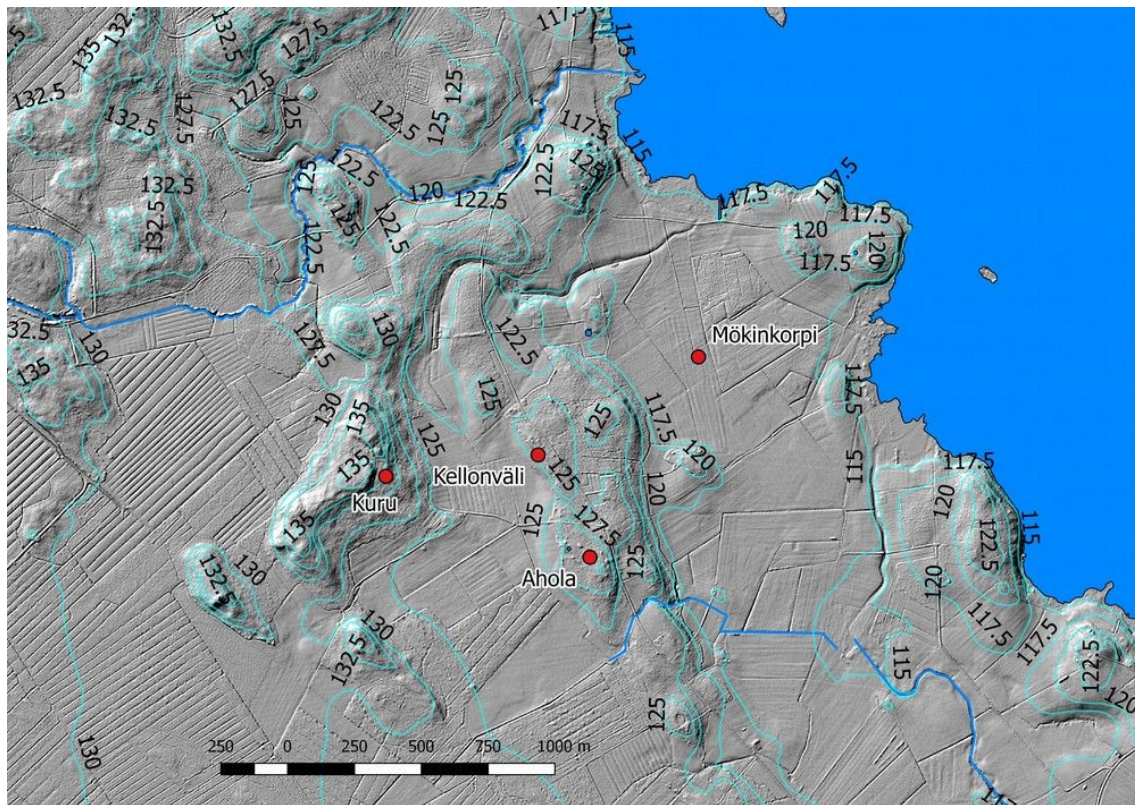
Kaapelin upotusta varten kaivinkone kaivoi n. 60 cm leveän ja 1 metrin syvyisen ojan. Kaivinkoneen kaivaessa seurattiin millaisia kerrostumia maakaapeliojassa tuli esiin ja tarkastettiin luonnollisista kerrostumista poikkeavat maannokset ja mahdollisiin kulttuurikerroksiin viittaavat värjäytymät. Kaivonnasta nostettu maa-aines ja kivet tarkastettiin silmämääräisesti ja lastalla. Profiliia kuvattiin 10 metrin välein. Kaivutyön edetessä oli mahdollista arvioida alueen soveltuvuutta pitempiaikaiseen esihistorialliseen toimintaan. Valvonta tehtiin ajoittain reippaaksi yltyneessä sadesäässä.

Kohdekoordinaatit merkitty ympyrällä ja kaapelikaivanto vihreänä viivana. Taustakartta Mml 12/2019.

Kuru ympäristöineen ortokuvalla. Tausta-aineisto Mml 12/2019.

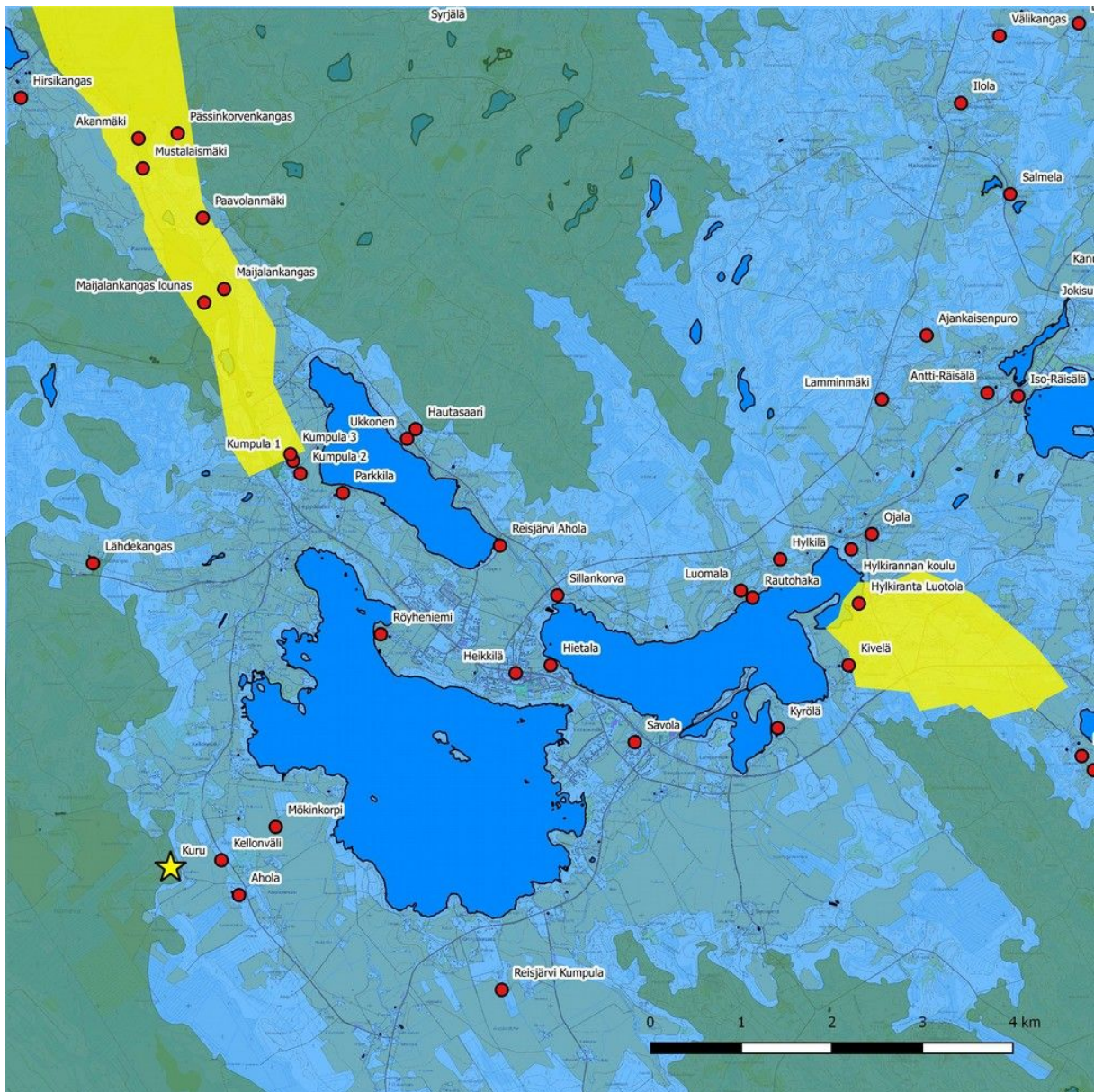
Alue vasten vinovalovarjostenrasteria 2 m DEM. Arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä. Nykyiset vesistöt sinisenä. Tausta-aineistot MML (4/2019) ja <http://www.syke.fi/avoindata>.

3. Alueen maankäytön historiaa

Reisjärven tunnetut esihistorialliset kohteet ovat melkein kaikki kivikautisia: jakson asuinpaikkoja on tiedossa 15 ja 50 paikalta on jakson irtolöytöjä, jotka pääosin sijaitsevat muinaisen laajan merenlahden rannoilla, osa kohteista ja löydöistä ajoittuu kuitenkin myöhempään järvivaiheisiin.

Kurun löytöpaikan alue on kuroutunut mantereeksi meren pinnan tason ollessa 127,50 m mpy yli 8500 vuotta sitten, jolloin se sijaitsi muinaisen Ancyclusjärven rannalla, tuolloin Reisjärven nykyiset järvet kuuluivat laajaan merenlahteen, joka ulottui Kangaskylästä pitkälle Haapajärven suuntaan. Järvien kurouduttua n. 500 vuoden kuluessa, sijaitsi Kurun kohde jo yli 1,5 km:n etäisyydellä lähimmästä rannasta eli nykyisestä Vuohajärvestä.

Kurun löytöpaikasta n. 0,5-1,3 km:n etäisyydeltä ovat paikalliset henkilöt löytäneet myös pallonuijan Kellonvälistä, kiviveitsen Aholasta ja tasataltan Mökinkorvesta. Löytöklusteri viittaa jossakin niiden lähistöllä sijainneeseen asuinpaikkaan tai asuinpaikkoihin, joita ei kuitenkaan ole voitu paikantaa tai niitä ei ole etsitty arkeologisin menetelmin maastossa.

Kurun sijainti Ancyclusvaiheessa 127,50 m mpy. Nykyiset vesistöt tummansinisenä, harjut keltaisena. Tausta-aineistot Mml (5/2019) ja <http://www.syke.fi/avoindata>. Kurun löytöpaikka merkitty tähdellä, muut tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä.

Kurun mäellä tai Kurunkankaalla ei ole sijainnut asutusta ennen 1800-lukua. 1800-luvun puolivälissä laaditulle pitäjänkartalle mäki ja sen lähistö on merkitty metsäksi.

Ote 1800-luvun puolivälissä laaditusta pitäjänkartasta. Kinnulanrannantien varrella oli Aholan talo sekä yksi perustettu torppa, ylempänä oli vielä Kellokankaan talo. Kurun tilan likimääräinen sijainti osoitettu nuolella. Kartta: Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Reisjärvi pitäjänkartat.

Vuoden 1963 peruskartasta voidaan havaita, että tilan ympäristöön on raivattu lähihistoriassa lisää peltöja. Kartta: Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

4. Valvonnan valokuvia

Kaapelilinjan kaakkoispää Kuruntien varrella ennen kaivuuta

Kaapeliojan kaakkoispää kaivettuna.

Kaivulinja kiersi Välimaan piharakennuksen takaa, kuvat koilliseen ja pohjoiseen.

Kaapelilinja kaivettuna Kurun talon tiehaaraan.

Kaapeliojaa kaakkoon Kurun ja Välimaan tilojen tieristeyksestä.

5. Tulokset

Valvonnassa ei löytynyt merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta. Kuruntien varrella maaperä oli pääosin kivikkoista, kaakkoispäässä pellon reunassa hiesua ja savea. Tien varrella maakerrokset olivat voimakkaasti sekoittuneita ja pääosin tuhoutuneita. Talojen piha-alueella maakerrokset olivat kokonaan sekoittuneet ja pääosin tuhoutuneet kaapelikaivannon pohjaan saakka.

20.1.2020

Jaana Itäpalo

Hans-Peter Schulz

6. Kohdekuvaus

Kuru

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000015771	TM35-lehtijako	Q4133R
Laji	Löytöpaikat	Vanha yleislehtijako	234302
Tyyppi	Irtolöytöpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7052525.076 I: 393791.569
Tyypin tarkenne		N2000	Z 132,50 m
Ajoitus yleinen	Esihistoriallinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Ajoitustarkenne	Kivikautinen	Laajuus	
Valvontalöydöt		Menetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset		Aiemmat löydöt	Reisjärven museo 42, reikäkivi

Kuvaus: Löytöpaikaksi on ilmoitettu Reisjärven keskustasta n. 4,2 km lounaaseen ja Vuohajärvestä n. 1,9 km länteen sijaitseva Kurun tila. Paikka on matalahko peltojen ympäröimä mäki, mistä maasto laskee loivasti kaakkoon ja etelään peltoalueille. Pohjoispuolella on pääosin metsäistä maastoa ja kivikkoista maaperää. Mäen laella maaperä on pääosin hiekkamoreenia, ympäröivät hienompaa maalajia olevat alueet on pääosin raivattu pelloiksi, joilla maaperä on hiesua, osa pelloista on raivattu turvemaille. Kurun talo sijaitsee mäen korkeimman kohdan kaakkoispuolella ja Välimaan tila hieman alempana n. 100 m itään. Tarkempi esineen löytökohta ei ole tiedossa. Tieto Kurun tilalta löydetyistä esineistä oli saatu vasta 1991 inventoinnin jälkeen, joten kohdetta ei tuolloin ollut mahdollista tarkistaa. Aiemmissa tiedoissa löytöpaikkana (tai esineen saanti-paikkana ?) mainitaan Välimaan tila. Molempien tilojen piha-alueella on tapahtunut rakentamista vuoden 1991 inventoinnin jälkeen.

Kaivulinja alkoi Välimaan talon kaakkoispuolelta Kuruntien varrelta pellon reunasta, missä maaperä oli pinta-kerroksessa hiesua ja kaivannon pohjassa savea. Maasto kohoaa luoteeseen, missä maaperä muuttui kivikkoiseksi. Maakerrokset olivat Kuruntien varrella tuhoutuneita melkein koko matkalta 1 metrin syvyyteen kaivannon pohjaan saakka, ilmeisesti tämä on tapahtunut viimeistään, kun uusi tie on tehty kulkemaan Kurun talolle Välimaan talon eteläpuolelta. Kuruntieltä Välimaan talon pihaan kaivanto kulki n. 90 m pihaan ja pellolle johtavan ajotien reunassa ja sieltä n. 20 m pihan koillisreunalla olevan piharakennuksen takaa liittymäpisteeseen. Maakerrokset ajotien ja pihan alueella olivat kokonaan sekoittuneita ja tuhoutuneita eikä esihistoriaan viittaavaa havaittu. Kuruntieltä kaivulinja kulki n. 15 m Kurun talon pihaan ajotien reunassa, missä myös maakerrokset olivat kokonaan sekoittuneita ja tuhoutuneita.

Vaikutusten arvio: valvonnassa ei löytynyt kaivulinjalta merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta. Maakerrokset todettiin koko linjan alueella muokatuiksi ja tuhoutuneiksi vähintään puolen metrin syvyyteen. Kaivannosta nousi Kuruntien varrella joitakin tiilen kappaleita ja tilojen piha-alueella modernia tavaraa kuten puutavaraa sekä muoviva.

Kaapeliojan kaakkoispäässä maaperä on savea.

Kaapeliojan maakerrostumia Välimaan tilan eteläpuolella, kuva luoteeseen.

Kuruntien varrella maaperä muuttui ylempänä kivikkoiseksi.

7. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Reisjärvi, pitäjänkartat

Geologian tutkimuskeskus, <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia,

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

SYKE, <http://www.syke.fi/avoindata>.

Kirjallisuus:

Reisjärven kirja. 1987.

Julkaisematon aineisto

Itäpalo Jaana, Peura-Lutunen hanke, Esihistoriallinen Metsänpeuranmaa. Leader-hanke, Lestijärven kunta 2011-2012.
Shulz Hans-Peter, Rannasiirtymistaulukko